

Nr 295.

Av herr **Asplund**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen.*

I en den 3 innevarande februari avlämnad proposition nr 81 föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att förklara, att riksdagen icke har något att erinra mot en försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen för en köpesumma av 1.000.000 norska kronor samt på de i bifogat köpekontrakt i övrigt angivna villkor. Nämda köpekontrakt är resultatet av förhandlingar, som bolaget fört med en anbudsgivare, Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S, som redan förut innehar stora kolfält å Spetsbergen, och däri föreskrives, att av köpesumman skall 200,000 kronor inbetalas kontant vid köpebrevets utfärdande och återstoden under åtta år med 100,000 kronor om året jämte 4 procents ränta å oguldna kapitalskulden. Som säkerhet lämnas första inteckning å 800,000 kronor i de försålda områdena.

Styrelsen för det svenska bolaget, som ansett den nuvarande tidpunkten lämplig för en avveckling av Spetsbergsaffären, därest en sådan nu skulle befinnas önskvärd, har funnit sig böra sätta statsmakterna i tillfälle att därom fatta beslut, innan den i avtalet bestämda fristen, den 1 april innevarande år, utgår.

Vid de två sista tillfällena, 1927 och 1928, då riksdagen haft Spetsbergsfrågan under behandling, har den bestämt uttalat sig för ett fortsatt bevarande i svensk ägo av ifrågavarande fyndigheter å Spetsbergen. Då riksdagen 1927 begärde förnyat övervägande av denna fråga, varvid pågående försäljningsunderhandlingar på grund av 1926 års riksdagsbeslut avbrötos, motiverade riksdagen sin ståndpunkt sålunda:

»Tidigare har vid flera tillfällen i samband med riksdagens behandling av Spetsbergsfrågan närmare utvecklats de olika skäl, som tala för att å landet bevara ifrågavarande fyndigheter, vilka inrymma kollager av största mäktighet och tillräckliga att för århundraden framåt lämna ett för landet mycket betydelsefullt bränsletillskott. Därvid har ock erinrats om de ansträngningar och uppoffringar, som andra nationer för närvarande underkasta sig för att säkerställa det framtida bränslebehovet, varom bland annat vittna de stora norska och holländska kolföretagen på Spetsbergen ävensom överhuvud den rådande allmänna internationella konkurrensen på bränsleområdet.»

»Sedan emellertid opåräknade svårigheter i form av kolprisets katastrofartade fall och en inträffad gruvbrand mött för ett uppehållande av svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens fortsatta verksamhet, har 1926 års riksdag, med förkastande av ett av Eders Kungl. Maj:t framlagt förslag om statens inträde som ensam intressent i företaget, bemyndigat Eders Kungl. Maj:t att på lämpligaste sätt avveckla statens därvarande engagemang.»

»Om än, såsom riksdagen förutsatt, det torde kunna visa sig möjligt att finna utländsk köpare till företaget, måste dock riksdagen, i likhet med motionärerna, finna vägande skäl tala för en förnyad omprövning av frågan. Enligt riksdagens mening vore det nämligen ur olika synpunkter mycket beklagligt, om dessa betydliga tillgångar på en för landets industriella utveckling synnerligen viktig råvara skulle behöva frånhändas landet, sedan desamma nu med betydande ekonomiska uppoffringar tagits i besittning för svensk räkning. Den ytterligare kapitalinsats, som för ändamålet kan bli erforderlig, torde få anses jämförelsevis ringa. I avseende härå må erinras, hurusom den i 1926 års proposition framlagda uppgörelsen om fyndigheternas överlåtande på staten förutsatte ett kapitalutlägg av 375,000 kronor. Efter omkring 10 år måste enligt gällande bergverksordning för Spetsbergen (Svalbard) företagas vissa utmålsarbeten och ungefär fem år därefter beräknades inträda skyldighet att idka gruvdrift i sådan omfattning, att cirka 15 man vore i verksamhet å Spetsbergen året om.»

I sitt till 1928 års riksdag i anledning av proposition nr 58 angående fortsatt bevarande i svensk ägo av ifrågavarande fyndigheter å Spetsbergen avgivna tillstyrkande utlåtande nr 44 hänvisade statsutskottet till sina vid ett flertal tidigare tillfällen gjorda uttalanden och erinrade särskilt om vad i ovan citerade riksdagsskrivelse av 1927 anförts. I debatten i kamrarna framhöll bland annat departementschefen, statsrådet Hamrin, hurusom de olika regeringar, som haft att handlägga detta ärende, förfarit fullt konsekvent från början till slut. Redan år 1921, då frågan första gången bringades inför riksdagen, vilket skedde av en högerregering, betonade dåvarande handelsministern, herr Malm, i den då framlagda propositionen att det var ett nationellt intresse att i svensk ägo bevara dessa stora naturrikedomar. När sedan frågan nästa gång (år 1923) bragtes inför riksdagen, åberopade dåvarande handelsministern Svensson precis samma argument som förut, samt framhöll, att det med hänsyn till framtida behov och teknikens framsteg beträffande vissa utvecklingslinjer skulle vara av verkligt intresse för Sverige att inte frånhända sig dessa naturtillgångar, utan bevara dem i svensk ägo. Samma synpunkter åberopades av herr Svensson vid 1926 års riksdag. Även statsutskottet har med styrka hävdats samma uppfattning år efter år, då frågan varit föremål för behandling där.

Att den ökade användningen av elektrisk kraft såväl för järnvägsdrift

Produktion av elektrisk energi och import av ångkol, stenkol och koks samt bensin och gasolin.

År	Elektrisk energi		Å n g k o l				Stenkol och koks, alla slag				Bensin och gasolin			
	miljoner KWh	Index	1,000 ton	Index	Värde		1,000 ton	Index	Värde		Ton	Index	Värde	
					1,000 Kr.	per ton Kr.			1,000 Kr.	per ton Kr.			1,000 Kr.	per kg. öre
1913	1,449	100	3,985	100	71,726	18: —	5,375	100	102,857	19: 14	15,414	100	4,932	32.0
1914	1,475	102	3,719	93	56,437	15: 18	5,077	94	80,601	15: 88	17,530	114	3,738	21.3
1915	1,805	125	3,165	79	82,033	25: 92	5,056	94	135,035	26: 71	10,308	67	2,802	27.2
1916	2,187	151	3,069	77	107,724	35: 10	5,333	99	195,175	36: 60	14,667	95	4,920	33.5
1917	2,318	160	1,232	31	53,972	43: 79	2,024	38	102,863	50: 82	3,378	22	1,076	31.8
1918	2,435	168	1,666	42	184,289	110: 61	2,486	46	284,059	114: 27	1,399	9	1,727	123.4
1919	2,428	168	1,528	38	189,066	123: 70	2,210	41	275,038	124: 45	23,218	151	13,568	58.4
1920	2,605	180	2,091	52	326,955	156: 35	3,172	59	502,830	158: 53	42,822	278	34,358	80.2
1921	2,202	152	1,086	27	52,682	48: 52	1,693	31	84,338	49: 81	48,875	317	21,412	43.8
1922	2,683	185	1,851	46	49,022	26: 48	3,156	59	89,118	28: 24	56,789	369	20,581	36.2
1923	2,986	206	2,411	61	68,998	28: 61	3,879	72	117,688	30: 34	86,156	559	24,722	28.7
1924	3,517	243	2,976	75	73,127	24: 58	4,715	88	124,121	26: 32	94,626	614	23,544	24.9
1925	3,673	253	2,711	68	56,205	20: 74	4,240	79	91,866	21: 66	138,287	897	36,369	26.3
1926	4,006	276	2,299	58	53,659	23: 34	3,967	74	94,955	23: 94	153,456	996	36,178	23.6
1927	4,392	303	3,613	91	71,877	19: 89	5,837	109	121,066	20: 74	169,081	1,097	29,808	17.6
1928	4,409	304	2,990	75	49,504	16: 56	5,175	96	95,341	18: 42	227,377	1,475	35,953	15.8
1929	4,967	343	3,703	93	67,939	18: 35	6,259	117	124,913	19: 96	248,814	1,614	41,194	16.6
1930	5,121	353	3,477	87	60,511	17: 40	5,970	111	113,458	19: 01	300,030	1,947	46,581	15.5
1931	5,094	352	3,240	81	48,034	14: 83	5,974	111	100,421	16: 81	314,099	2,038	29,719	9.5
1932	4,880	337	3,249	82	50,265	15: 47	5,826	108	98,015	16: 82	330,813	2,146	36,356	11.0
1933	—	—	—	—	—	—	6,045	112	—	—	—	—	—	—

som inom näringslivet i allmänhet gjort oss i högre grad oberoende av bränsletillförsel utifrån än vad fallet varit under och närmast efter det sista världskriget, synes icke framgå av siffrorna i omstående tabell, som utvisar under åren 1913—1932 producerad energi (i miljoner KWh) samt importen av dels ångkol, dels stenkol alla slag jämte koks (i 1,000 ton), dels slutligen bensin, inklusive gasolin (i ton). Medan *energiproduktionen* stadigt ökat från 1913 (index 100) till år 1930 (index 353) och 1932 (index 337) har index för ångkolimporten, som gick ned till 31 år 1917 och 27 år 1921, sedan åter ökat till 93 för 1929 och 82 för depressionsåret 1932. Motsvarande siffror äro för totala stenkols- och koksimporten år 1917 38, år 1921 31, för 1929 117 och för 1933, oaktat depressionen, 112. Vad bensinen beträffar har importen från 1913 under krigsåren 1915—1918 starkt nedgått, för 1918 till endast $\frac{1}{11}$ av importen för 1913, men sedan ytterligt starkt ökat, 1932 till mera än 21 gånger importen av 1913. Samtidigt med minskade importmöjligheter under kriget och åren närmast därefter mångdubblades priserna å dessa varor så att vi t. ex. år 1920 fingo betala nära niodubbla priset 156 kronor 35 öre per ton ångkol mot 18 kronor år 1913. Totala importen av stenkol och koks år 1920 kostade oss över 500 miljoner kronor, ehuru kvantiteten utgjorde endast 59 procent av 1913 års import och enligt dess tonpris skulle kostat blott 60 miljoner.

Utvecklingen av kolmarknaden under de senaste åren har visserligen hittills gått i riktning mot sjunkande priser och ökade utbud från olika håll, varigenom även ökad avsättning av svenska bytesvaror i viss mån torde ha vunnits. Men de händelser, som under senaste tiden inträffat inom olika länder i Europa, jämte möjligheten av öppet krig mellan vissa stormakter måste ovillkorligen inge stora farhågor, att nyssnämnda gynnsamma utveckling snart nog kan komma att gå i motsatt riktning. Man får därför vid bedömandet av vår Spetsbergsfråga ingalunda bortse från den betydelsefulla ekonomiska försvarsberedskap, som ligger i ett fortsatt bibehållande av våra spetsbergsfyndigheter i svensk ägo och uti brytningsanordningarnas iståndsättande, varigenom full drift i fall av behov kan sättas i gång vid första öppet vatten. Även för den, som tilläventyrs skulle vilja bestrida behovet för Sverige av att för svåra tider hava denna möjlighet till kolfångst öppen, bör det kunna stå klart, att även vid en slutlig försäljning av en sålunda för brytning i förväg tillredd fyndighet, varvid arbete åt arbetslösa gruvarbetare kunnat givas i stället för understöd med tillfälle att utöver dagens uppehälle intjäna ett ej föraktligt kapital för upptagande av annan försörjningsverksamhet efteråt, säkerligen därutöver skulle erhållas en betydligt högre köpesumma än i nu föreliggande fall, där fyndigheterna inte ens hunnit beläggas med utmål.

Kostnaderna för fyndigheternas och anläggningarnas bibehållande under de fem första åren efter 1928 års riksdagsbeslut ha, att döma efter i propositionen intagna uppgifter om bolagets vinst- och förlusträkning

samt balansräkning för 1932, uppgått till betydligt mindre belopp än som beräknats i 1928 års proposition. Utöver influtna räntor 3,465 kronor 93 öre har för det då avslutade räkenskapsåret konsumerats av bolagets kapital 3,970 kronor 53 öre, motsvarande en omkostnadssumma av 7,436 kronor 46 öre i stället för en beräknad årskostnad av 15,000 kronor. Om man till uppgivna totala kapitalförlusten under åren 1928—1932 28,119 kronor 9 öre lägger en sannolik (i propositionen ej uppgiven) konsumerad ränteinkomst av c:a 20,000 kronor, får man en totalkostnad för de fem åren av något över 48,000 kronor alltså mindre än 10,000 kronor per år. Av bolagets banktillgodohavanden, som den 31 december 1932 utgjorde 87,340 kronor 92 öre, läser vid 1933 års slut ha återstått c:a 80,000 kronor. Då antalet begärda utmål inskränker sig till fem stycken, bli avgifterna för desamma intill 1 oktober 1930 = $5 \times 5 \times 500 = 12,500$ kronor. Härtill komme kostnaden för utmålsförrättningsexpedition 1934 = 20,000 kronor och möjligen ytterligare kostnader för åren 1935—1940, i analogi med motsvarande för åren 1928—1932, utöver ränteinkomsterna en kapitalförbrukning av c:a 40,000 kronor. Summa kapitalförbrukning till 1 oktober 1940 72,500 kronor, var-efter skulle återstå av bolagets disponibla kapital 7,500 kronor. Bolagets nuvarande banktillgodohavanden skulle således fullt räcka till för gruvegendomens skötsel och rättigheternas bibehållande till slutet av år 1940. Med hänsyn till de redan förhandenvarande synnerligen oroväckande tilldragelserna ute i världen torde offrandet av de redan 1928 beviljade 100,000 kronorna för gruvegendomens bevarande i svensk ägo under tolv års tid vara fullt befogat.

Emellertid synes det knappast vara med hänsyn till den nuvarande situationen tillfyllest, att man inskränker sig till att nu fullgöra endast de prestanda, som äro absolut nödvändiga för gruvrättigheternas bibehållande under sagda tid. Det borde dessutom utan dröjsmål göras en grundlig undersökning, huruvida icke den nuvarande stora arbetslösheten såväl vid de lappländska järnmalmsfälten, från vilkas gruvarbetarförbundsavdelningar i Kiruna och Malmberget uttalande i frågan inkommit (se bilaga 1), som även vid de skånska kolgruvorna, samt det ofrånkomliga faktum, att en stor del, särskilt av de yngre gruvarbetarna i dessa båda landsdelar icke på många år kunna beredas arbete vid respektive gruvor i deras hemtrakt, kunde motivera i första hand igångsättande av tillredningsarbeten för brytningens framtida återupptagande vid Sveagruvan. De anbud från utländska företagare, som under de senare åren framkommit och särskilt det nu föreliggande från det stora norska gruvbolag, som länge haft och ännu fortsätter med gruvdrift vid Isfjorden å Spetsbergen, och som givetvis för anbudets avgivande skaffat sig nödig kännedom om förhållandena efter gruvbranden 1925 i Sveagruvan, synas visserligen tala för att branden icke längre skall hava någon avsevärd betydelse. Men då man i alla fall måste räkna med dyrbara reparationer

på orter och gruvbyggnader i den brunna gruva II, om arbetet skulle återupptagas där, torde det vara säkrast att räkna med upptagande av en ny utfraktstunnel på ett av gruva II ej berört område av den undre, mäktigare flötsen. En sådan skulle, förutsatt att flötsen ej tunnats av för mycket åt väster om gruva II, lämpligen anläggas några hundra meter väster om gruva II. Från dennas mynning skulle man kunna lägga en 300 à 400 meter lång horisontal utfraktsbana till den befintliga linbanan samt till utfraktsbanans ändpunkt överflytta den vid gruva I befintliga kolfickan eller eventuellt bygga en ny sådan. Därigenom kunde linbanan användas i sitt nuvarande läge även för den nya gruvan. Om en långvarigare gruvbrytning där komme till stånd, skulle enligt min uppfattning detta företag kunna tjäna till att åstadkomma en cirkulation av övertaliga gruvarbetare och andra arbetare, som lämpa sig för arbete däruppe, och som vore villiga att taga sådant för att efter ett par års arbete där kunna återvända hem till Sverige med ett sparat kapital, för en icke-familjeförsörjare på c:a 6,000 kronor, om man utgår från en dagsförtjänst av c:a 15 kronor, varmed vederbörande skulle kunna ges möjlighet att börja med något förvärvsarbete, för vilket han hade särskild lust och fallenhet och därmed bliva oberoende. Genom en sådan cirkulation av yngre arbetslösa, icke-försörjningspliktiga med frisk vilja att våga något för att slå sig fram, skulle mycket kunna göras för att avhjälpa särskilt den synnerligen bekymmersamma ungdomsarbetslösheten.

Samtidigt borde även undersökas, under vilka förutsättningar beträffande arbetslöner, frakter, materialkostnader m. m. omkostnaderna per ton kol cif Göteborg eller eventuellt Narvik skulle kunna hållas i nivå med under normala tider gällande kolpriser. Beträffande kostnaderna under de vid tiden för driftens upphörande (genom branden 1925) gällande förutsättningar hänvisas till kommerserådet Sidenwalls utredning av december nämnda år angående kolbrytning i Sveagruvan, såsom bilaga A fogad vid Kungl. Maj:ts proposition nr 195 år 1926. Sidenwall beräknar kolpriset per ton cif Göteborg till 19 kronor 86 öre med utgångspunkt från arbetslöner, i genomsnitt för ackordsarbetarna liggande vid 20 kronor 68 öre per skift och kostnaderna för frakt och assurans till Göteborg till 7 kronor 75 öre per ton. Med utgångspunkt från det nuvarande läget vid malmfälten torde man emellertid kunna utgå från att arbetslösa, icke-familjeförsörjare där uppe, som icke hava utsikt att återfå sitt förra arbete där, nu skulle kunna taga arbete vid Spetsbergen för ungefär samma löner, som nu gälla i Kiruna, om därmed följde rätt till arbete varje arbetsdag i veckan. Med en sådan reduktion, som torde motsvara 25 procent av arbetslönerna i Sveagruvan år 1925 och en lika stor reduktion av dåvarande fraktkostnader, vilket också lär överensstämma med nuvarande prisförhållanden på fraktmarknaden, samt med hänsyn till den minst lika stora prisnedgången från 1925 till nu å för gruvdriften behöv-

liga materialier, borde kostnaden per ton kol cif Göteborg också kunna nedbringas med c:a 25 procent, alltså från dåvarande pris mellan 19 och 20 kronor till ungefär 15 kronor per ton, ett pris, som ligger mellan de engelska ångkolens pris för stora och för små kol.

Ännu förmånligare ställer sig priset beträffande de kol, som med fördel skulle kunna införas över Narvik för transport i retur med malmvagnarna till malmfälten.

För en malmförädling vid Norrbottens malmfält föreligga ej de möjligheter, som finnas vid de sågverk efter Norrlandskusten, som ej ligga vid sulfatfabriker eller eljes ej förädla sitt sågavfall, att på platsen ha tillgång till billigt sågavfall eller flottad skogsved som reduktionsmedel. I stället är emellertid malmen väsentligt billigare vid malmfälten än vid kusten och ävenså kraftpriserna på grund av det kortare avståndet till kraftkällorna och därav följande mindre ledningsförluster. Här skulle Sveagruvans kol, som för ett tiotal år sedan provades i Flodinstålugn och befanns lämpligare än de flesta andra stenkolsorter på grund bland annat av sin låga svavelhalt, bliva ett utmärkt och billigt reduktionsmedel och frakten till Narvik från Sveagruvan, 1,100 km. väg, måste bliva så mycket billigare än den mera än dubbelt (2,800 km.) så långa fraktvägen till Göteborg, att skillnaden borde täcka returfrakten i malmvagnarna från Narvik till malmfälten. Härigenom skulle även malmbanans på grund av den starkt inskränkta malmfrakten så försämrade ekonomi förbättras.

I Boden och, sedan inlandsbanan om något år blivit färdigställd, även i Gällivare skulle möjligen befinnas lämpligt att lägga kolupplag i beredskap, varvid man efter avskiljande av befintlig kolstybb före lagringen, kanske skulle få användning för denna som reduktionsmedel, eller eventuellt vid sintring av den myckna malmslig och malmmull, som erhålles vid brytningen och måste säljas till lägre pris, om den ej först kan bringas i styckeform.

Särskilt för Gällivare kommun och de numera avskedade gruvarbetarna skulle det ha stor betydelse, om arbetstillfällena här skulle på något sätt kunna utdrygas, då faran för mycket långtgående permanent inskränkning av gruvdriften är mycket större för detta malmfält än för gruvorna i Kiruna.

Under åberopande av vad här ovan anförts, hemställes,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 81 ville

dels förklara, att riksdagen fortfarande anser, att Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen bör bevaras i svensk ägo;

dels hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida för arbetslösa gruvarbetare från de lappländska gruvfälten, de skånska kolgruvorna eller från bergslagen

skulle kunna anordnas tillredningsarbeten för senare vid lämplig tidpunkt igångsatt gruvbrytning i Sveagruvan å Spetsbergen.

Stockholm den 14 februari 1934.

C. I. Asplund.

Bilaga.

Riksdagsman Herr C. I. Asplund, Första kammaren, Stockholm.

Med anledning av uppgifter i tidningspressen, att regeringen den 3 februari framlagt proposition om försäljning till ett norskt företag av svenska staten tillhöriga Sveagruvans kolfält å Spetsbergen, få under-tecknade, under åberopande av den framställning till regeringen, som i november 1932 gjorts av delegerade för svenska Gruvindustriarbetareförbundets avdelning 12 i Kiruna och Kiruna Lokala Samorganisation och som framförts även i en i första kammaren vid 1933 års riksdag väckt motion nr 331, framhålla nödvändigheten av en ingående undersökning — innan någon sådan försäljning beslutas — huruvida icke genom åter-upptagande av kolbrytning, eventuellt å någon lämpligt för utfrakt belägen del av kolfältet, som ligger helt avskilt från det genom branden 1925 delvis förstörda, förut brutna området, stadigvarande arbetstillfällen skulle successivt kunna beredas en avsevärd del av den även för framtiden övertaliga arbetarstammen vid de lappländska järnmalmsfälten.

Kiruna den 8 februari 1934.

S. Gruvindustriarbetareförbundets
Avdelning 12, Kiruna (stämpel).

Kiruna Lokala Samorganisation
(stämpel).

Otto Thålin. J. P. Dahlén. C. W. Backman. Algot Nilsson.

Telegram från Malmberget 12 februari 1934 13.2.

Bergmästare Asplund, Riksdagen, Stockholm.

Avdelningen beslöt vid möte i går att instämma i avdelning tolv Kiruna uttalande mot försäljning av statens kolfält å Spetsbergen.

Avdelning 4 gruv
Svensson.